

Пасінович І. І., Миськів Г. В., Гутак В. М.

ORCID: 0000-0003-4899-7498, 0000-0001-9315-8859, 0009-0000-8748-181X

Національний університет “Львівська політехніка”
кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва
кафедра маркетингу і логістики

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ

<https://doi.org/10.23939/smeu2025.02.094>

© Пасінович І. І., Миськів Г. В., Гутак В. М., 2025

Акцентовано, що фінансова безпека є похідною від фінансового стану, а фінансовий стан – від результатів господарської діяльності. Війна створила середовище функціонування з підвищеними загрозами і небезпеками, тому важливо забезпечити такий фінансовий стан, який гарантуватиме фінансову безпеку. Наведено чинники, які негативно впливають на фінансовий стан і фінансову безпеку підприємств, а також вказано рекомендації щодо їх покращення. Розглянуто аналітичні дані, які відображають фінансові наслідки війни для підприємств у 2022 році, розмір непрямих втрат базових секторів економіки. Розраховано і проаналізовано основні показники фінансового стану великих і середніх підприємств в розрізі видів економічної діяльності – коефіцієнт автономії, коефіцієнт загальної ліквідності, робочий капітал, частку стабільних джерел фінансування. Наведено також показники операційної та всієї діяльності. Це дало можливість оцінити потенційні загрози фінансовій безпеці.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова безпека, ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність діяльності

Формулювання проблеми

Війна є зовнішнім джерелом загроз для підприємства, вона актуалізує завдання забезпечення фінансової стійкості, досягнення таких параметрів фінансового стану, за яких підприємство буде здатним функціонувати і виконувати свої фінансові зобов'язання. Також війна пріоретизує питання гарантування фінансової безпеки, що потребує її включення в стратегічне управління підприємством. Для оцінки рівня фінансової безпеки важливо володіти інформацією про фінансовий стан підприємств, оскільки фінансова безпека може розглядатися як похідна від фінансового стану.

Актуальність дослідження

Гарантування фінансової безпеки підприємств в час війни як стану, за якого воно спроможне вистояти і функціонувати, є актуальним для України. Адже підприємства, які не здатні забезпечити фінансову безпеку, змушені згорти свою діяльність. Для воюючої держави кожне функціонуюче підприємство – це робочі місця, сплачені податки до бюджету і внески до позабюджетних фондів, надходження валютної виручки (для експортерів). Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах воєнного часу вимагає адаптації до значно більш високого рівня непередбачуваності та потенційних загроз [10]. Таке управління потребує достовірної інформації про наявний фінансовий стан підприємств, на підставі чого можна виявити сильні і слабкі сторони в діяльності підприємства.

Формування мети і цілей статті

Мета статті полягає у дослідженні ключових показників фінансового стану підприємств різних видів економічної діяльності, які, з одного боку, є віддзеркаленням стійкості їх господарської діяльності, а з другого, – формують інформаційне забезпечення управління фінансовою безпекою. В процесі досягнення мети будуть досягнуті такі цілі: конкретизовано зміст господарської діяльності, визначено взаємозв'язок між господарською діяльністю підприємства, його фінансовим станом і фінансовою безпекою, розраховані коефіцієнти фінансового стану підприємств різних видів економічної діяльності на основі даних офіційної статистики, охарактеризовано в загальних рисах вплив війни на стан підприємств базових галузей економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням особливостей фінансової безпеки підприємств в час війни та повоєнного відновлення присвячена праця Варналія З. і Бондаренко С. [2] Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. розглядали проблематику аналізування фінансової стійкості підприємств в час воєнного стану, вони навели скориговані нормативні значення важливих показників фінансового стану з огляду на особливості зовнішнього середовища воєнного часу [8]. Степаненко О.І. і Канельська А.В. досліджували фінансову стійкість підприємств в період воєнного стану з позиції ризиків, загроз, вони запропонували шляхи їх подолання. Бражна Л.В. проаналізувала розвиток та фінансовий стан підприємств у воєнний період, що дало підстави запропонувати стратегію адаптації підприємств у воєнний період. Є і інші праці, присвячені діяльності підприємств в умовах повномасштабної війни, проте економічне середовище та регуляторна політика настільки динамічні, що дана проблематика не втрачає актуальності.

Виклад основного матеріалу

Успішно функціонувати і розвиватися підприємство може лише за досягнення достатнього рівня фінансової безпеки. У сучасному світі фінансова безпека вийшла за рамки лише складової економічної безпеки та стала важливою частиною загальної стратегії управління підприємством. Це зміна пов'язана з тим, що фінансові загрози набули більш складних та багатовимірних форм [10].

Війна є викликом для забезпечення фінансової безпеки на усіх рівнях. Формування фінансової безпеки під час війни передбачає захист суб'єкта від дестабілізуючих впливів, як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, необхідних для підтримки операційної функціональності [9]. Управління фінансовою безпекою трактується як система принципів і методів розроблення й реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням захисту пріоритетних фінансових інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз за різними аспектами фінансово-господарської діяльності підприємства [4, с. 130]. Основні фінансові інтереси підприємства полягають у досягненні та підтриманні достатнього для функціонування і розвитку рівня прибутковості, забезпеченні фінансової стійкості, зростання вартості компанії. Війна з її руйнівними наслідками зміщує пріоритети з розвитку на виживання, з активізації ділової активності на збереження потенціалу. Виникає кардинально новий стан підприємства, коли основною умовою роботи є забезпечення безпеки персоналу та клієнтам, формування платоспроможності за обов'язковими платежами та збереження персоналу [8].

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує *стан* як:

- обставини, умови, в яких хто-, що-небудь перебуває, існує; ситуація, зумовлена певними обставинами, умовами;
- сукупність ознак, рис, що характеризують предмет, явище в даний момент відповідно до певних вимог щодо якості, ступеня готовності і т. ін. [3].

Стан є результатом діяльності. В даному контексті фінансовий стан підприємства насамперед відображає результати його господарської діяльності. Тлумачний словник трактує *господарську діяльність* як будь-яку діяльність особи, пов'язану з виробництвом і обміном матеріальних та

нематеріальних благ, а *господарські операції* як факти діяльності, що впливають на стан майна, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів [3, с. 256]. Господарська діяльність визначає основні параметри фінансового стану, адже практично всі господарські операції формалізуються у вигляді надходжень чи виплат коштів, доходів чи витрат. Інші види діяльності підприємства – інвестиційна та фінансова, – в час війни мають підвищені ризики, у тому числі й для фінансової безпеки, а тому часто “ставляться на паузу”.

В контексті нашого дослідження розглядаємо фінансово-господарський стан підприємства, сукупність характеристик (параметрів) якого зумовлюють певний рівень фінансової безпеки підприємства.

На рис. 1 відображено взаємозв'язок між видами діяльності підприємства, його фінансовим станом і фінансовою безпекою.

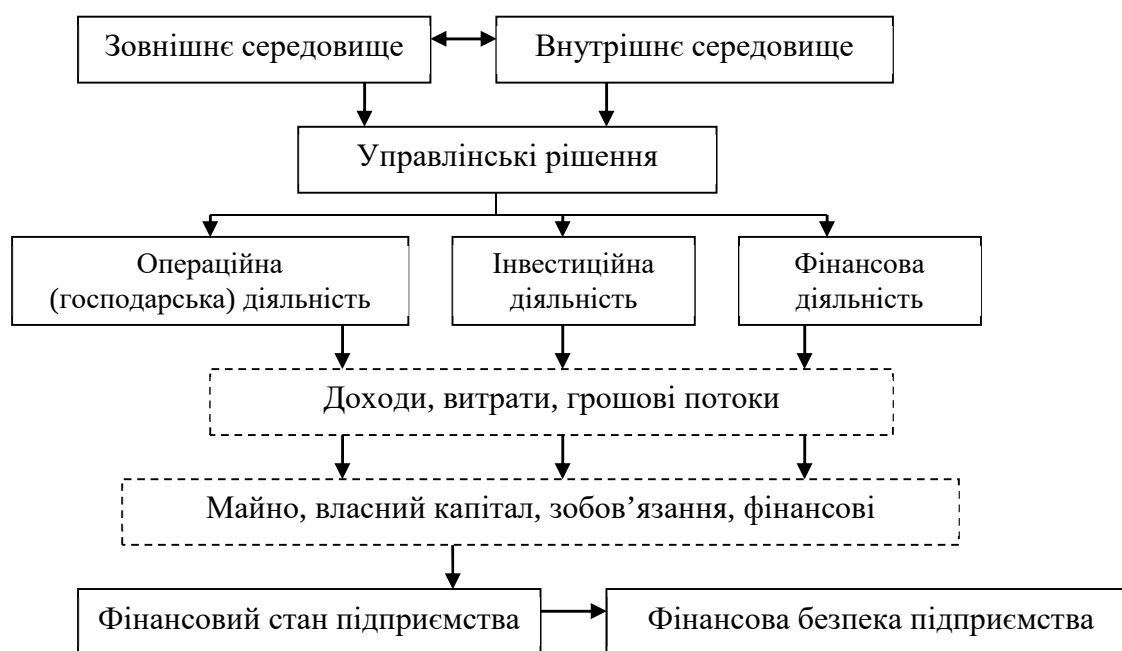

Рис. 1. Взаємозв'язок між видами діяльності підприємства, його фінансовим станом і фінансовою безпекою
Джерело: розроблено авторами.

На основі аналізу стану зовнішнього і внутрішнього середовища управлінці (менеджери) приймають рішення у різних видах діяльності (операційній, інвестиційній, фінансовій), які матеріалізуються через доходи, витрати, а також вхідні і вихідні грошові потоки та визначають стан майна, зобов'язань і фінансових результатів, тобто ключові параметри фінансового стану. Таким чином, можемо визначити, що *фінансовий стан підприємства* є результатом його господарської (операційної), фінансової та інвестиційної діяльності, які здійснюються відповідно до рішень управлінців певного рівня і сфери відповідальності та визначається сукупністю взаємопов'язаних показників, розрахованих насамперед на основі фінансової звітності.

Повномасштабна війна не просто погіршує умови діяльності суб'єктів господарювання, вона створює нове середовище функціонування, яке змушує переглянути усталені бізнес-процеси і критерії оцінки стійкості й ефективності діяльності. Менеджери повинні зважати на обмеження щодо формування і використання потенціалу підприємства, виявляти гнучкість і нестандартні підходи. Також важливо відстежувати фінансово-економічні показники, щоб зберегти рівень фінансової безпеки, достатній для нормального функціонування.

До чинників, які мають місце в діяльності підприємств з початку повномасштабного вторгнення, а відтак впливають на фінансовий стан і фінансову безпеку, виокремимо наступні:

- пріоритетним і одним із найскладніших завдань для українського бізнесу в умовах війни стало управління ліквідністю;
- перегляд кредитної політики підприємств, форм і термінів розрахунків з метою гарантій оплати і надходження коштів;
- зростання невизначеності із прогнозуванням грошових потоків;
- значно ускладнене фінансове планування через постійні зміни у логістиці, цінах і витратах, вплив пошкодження інфраструктури й енергетичну нестабільність;
- обмежений доступ бізнесу до валютних ресурсів – бізнес, орієнтований на імпорт або зовнішню торгівлю, від початку повномасштабного вторгнення працює в умовах регуляторних і валютних обмежень, які, щоправда, постійно послаблюються регулятором;
- висока вартість фінансування – кредити на ринкових умовах залишаються дорогими, насамперед через високий рівень інфляції.

Війна спричинила як прямі, так і непрямі втрати для багатьох підприємств. Експерти національного інституту стратегічних досліджень в доповіді зазначають, що індивідуальний ризик підприємств в умовах війни розподіляється нерівномірно і залежить від багатьох факторів, серед яких – наближеність до територій очікуваного розгортання активних бойових дій, імовірність нанесення ракетних та авіаційних ударів ворога, інтенсивність фінансових відносин із контрагентами на окупованих територіях, валютна позиція підприємства (перевищення боргів над активами в іноземній валюті) напередодні війни [12, с. 8].

Лише за перший рік повномасштабної війни загальну суму непрямих збитків підприємств України оцінюють в 1,1 трлн грн, або 29 % агрегованого власного капіталу на початок 2022 р. [12]. З даних таблиці 1 можна оцінити масштаб збитків підприємств за 2022 рік.

Таблиця 1

Фінансові наслідки повномасштабної війни для підприємств у 2022 році

Причина	Частка підприємств, %	Наслідок	Частка від власного капіталу, %
<i>Непрямі збитки</i>			
Падіння обсягів виробництва	59	Збитки через скорочення обсягів продажу	6,6
Неплатоспроможність покупців	16	Збитки внаслідок списання боргів	8,5
Знецінення національної валюти	14	Витрати на переоцінку боргу в іноземній валюті	14,2
<i>Прямі збитки</i>			
Знищення/пошкодження матеріальних активів	5	Прямі збитки внаслідок списання знищення активів	12,6
Разом			41,9

Джерело: [12, с. 21].

Як бачимо, найбільшою проблемою підприємств стало зменшення доходів за вироблену і реалізовану продукцію. Це відбулося через скорочення місцевого попиту, зокрема внаслідок еміграції, падіння доходів та зміну споживацьких настроїв. У експортно-орієнтованих підприємств виникли логістичні проблеми, через що ускладнилися поставки продукції за кордон, внаслідок чого вони не просто недоотримали доходи, а валютну виручку, що негативно позначилося на валютному курсі гривні.

Від повномасштабного вторгнення суттєво постраждали українська промисловість, будівельний сектор та послуги, про що свідчить Звіт Київської школи економіки [5]. Суттєвою проблемою стало скорочення кількості працівників, зумовлене еміграцією та мобілізацією. Підприємства змушені

були піднімати розмір заробітної плати, щоб утримати працівників, що означало підвищення витрат. Згодом до цього додалися перебої з постачанням електроенергії. Будівництво тривалий час майже не мало замовлень через суттєве скорочення інвестиційного попиту. Станом на 1 липня 2024 року загальні непрямі фінансові втрати підприємств KSE оцінював майже у \$410 млрд. (виручка) або \$133 млрд (додана вартість) (таблиця 2). В окремих галузях та підприємств (насамперед постачальників Збройних сил України – виробників зброї, боєприпасів та уніформи, постачальників харчів) доходи, навпаки, виростили; без цього ефекту оцінка втрат була би ще вищою [5, с. 12].

Таблиця 2

Оцінка непрямих втрат промисловості, будівництва і послуг

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд., за методом	
	Виручка	Додана вартість
Зменшення доходу промисловості	303,8	89,6
Зменшення доходу послуг	49,8	25,8
Зменшення доходу будівництва	55,0	16,5
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	1,3	1,3
Загальні непрямі втрати сектору	409,9	133,2

Джерело: Київська школа економіки.

В базових галузях економіки рівень виробництва переважно залишається нижчим від довоєнного:

- електроенергетика – падіння на 34,9 % за 2022–2024 роки (переважно внаслідок ракетних ударів);
- добувна промисловість – на 31,2 % (окупація територій, руйнування потужностей з газовидобутку та добування вугілля);
- будівництво – на 51 % (різке скорочення цивільного будівництва); переробна промисловість – падіння на 29,6 %;
- транспорт – на 28,6 % (унаслідок спаду виробництва та ускладнення логістики);
- сільське господарство – падіння на 23 % (скорочення посівних площ, падіння світових цін на експортовану продукцію, погодні умови 2024 року).

Загалом ситуація не покращилася і 2025 року, адже в промисловості, будівництві, сільському господарстві, транспорті падіння виробництва тривало. Хоча 2025-го паростки економічного зростання спостерігалися в машинобудуванні, фармацевтиці, виробництві будматеріалів, металургії, текстильному виробництві, роздрібній торгівлі [1].

Якщо за критерій ефективності господарської діяльності та стійкого фінансового стану підприємств взяти розмір сплачених ними податків і зборів, то найкраще виглядають підприємства переробної промисловості і торгівлі – за п'ять місяців 2025 року їхня частка в сплаті податків, зборів та платежів до зведеного бюджету України складала 17,6 % та 17,2 % відповідно.

Для того, щоб мати об'єктивну картину результатів господарської діяльності та фінансового стану підприємств в час повномасштабної війни, варто їх диференціювати за формою власності, масштабами та галузями діяльності, оскільки у різних підприємств неоднакові проблеми, пріоритетні проблеми, підходи до управління ризиками. Наприклад, за результатами за 2024 року 41 % державних компаній виявилися збитковими, що свідчить про низьку ефективність їх діяльності.

Попри сповільнення темпів росту під час третього року повномасштабної війни, великий бізнес утримує здатність генерувати доходи й навіть лишатися прибутковим. За результатами 2024 року найбільші доходи отримали підприємства, які діють у таких секторах: електроенергетика, нафтогазовий сектор, роздрібна торгівля, сільське господарство, харчова промисловість, металургія, оптова торгівля. 52 % загального доходу топ-1000 згенерували 426 компаній, які зареєстровані в Києві, ще 26 % – з промислових центрів Дніпропетровської, Київської, Львівської та Запорізької областей [7].

З точки зору рентабельності, попри великий дохід, енергетика і роздрібна торгівля демонструють низьку чисту маржу (0,6 та 1,3 %), що може свідчити про високу конкуренцію або витратність бізнес-моделей в воєнних умовах. Лідерами за сукупним обсягом чистих прибутків топ-1000 став нафтогазовий та аграрний сектори економіки (57 і 38 млрд грн), тоді як відносні показники рентабельності продажу виявились максимальними у секторах реклами і маркетингу (32 %), телекомунікацій (22 %), меблевій промисловості (14 %) та ІТ (13 %) [7].

Як було зазначено вище, результати виробничо-господарської діяльності відображаються у показниках фінансового стану. Якщо в мирний час саме кваліфікація менеджерів підприємства є основним внутрішнім фактором, який визначає фінансові індикатори, то в час війни фінансовий стан більшості підприємств залежить насамперед від зовнішніх обставин, які характеризуються непередбачуваністю і підвищеними ризиками. Змінюються і нормативи значення фінансових показників. Показники фінансового стану в умовах війни для багатьох підприємств стають вищими нормативних, а структура капіталу характеризується практичною відсутністю заборгованості за розрахунками з постачальниками та за заробітною платою [8].

В рамках ініціативи для відновлення економіки, розвитку підприємництва та експорту України в серпні 2023 року було проведене “Дослідження стану бізнесу в Україні” [11]. На питання “Як ви оцінюєте фінансово-економічний стан вашого підприємства?”, 51,8 % респондентів відповіли щодо нього “задовільний”, 32,7 % – “поганий”, 14,2 % “добрий” і лише 1,3 % “відмінний”. 37,8 % опитаних очікують, що фінансово-економічний стан залишиться без змін, 22,1 % – погіршиться і 6,8 % – погіршиться суттєво. Таким чином, український бізнес зберігає обережний оптимізм, уникнув катастрофічних сценаріїв.

Проаналізуємо наступні ключові показники фінансового стану великих і середніх підприємств України за видами економічної діяльності (таблиці 3, 4).

1. Коефіцієнт автономії, або коефіцієнт фінансової незалежності (відношення власного капіталу до валюти балансу, або вартості активів). Його у фінансовому аналізі використовують як основний індикатор фінансової стійкості, причому вважається, що чим вище значення цього коефіцієнта, тим стійкіший фінансовий стан. Однак тут слід зважати на два фактори. По-перше, на вид економічної діяльності – чим швидша оборотність коштів, тим безпечніше залучати кредити; як приклад наведемо торгівлю. По-друге, слід враховувати ефект фінансового левериджу, згідно якого якщо розмір рентабельності активів перевищує середній відсоток за позиковий капітал, то залучення позикових коштів приводить до зростання рентабельності власного капіталу. Іншими словами, якщо підприємство працює з високою рентабельністю, то залучення позикового капіталу на платній основі не становить загрози його фінансовій стійкості. Тут варто зважити, що в Україні вартість кредитних ресурсів є настільки високою, що перевищити її рівнем рентабельності практично неможливо.

Щодо нормативного значення цього показника в час воєнного стану, то Костенко Ю., Короленко О. і Гузь М. в праці [8] пропонують його підвищений рівень: $> 0,8$.

Резюмуючи, зауважимо що давати оцінку значення коефіцієнту фінансової автономії підприємства варто проаналізувавши паралельно ряд інших його фінансових показників.

2. Коефіцієнт загальної ліквідності, або коефіцієнт покриття (відношення оборотних активів до поточних зобов'язань). Він є найбільш використовуваним показником для ілюстрації фінансового стану. Коефіцієнт покриття є індикатором платоспроможності, погіршення або втрата якої свідчить про фактичні й потенційні проблеми підприємства (зменшення виручки, розбалансованість грошових потоків, зростання поточних зобов'язань, нераціональна структура активів і ін.). Костенко Ю., Короленко О. і Гузь М. в час воєнного стану пропонують його рівень знизити: > 0 [8].

3. Робочий капітал, або розмір власних оборотних коштів показує розмір власних коштів і довгострокових зобов'язань, які спрямовані на фінансування поточної операційної діяльності. При нестачі власних оборотних коштів, підприємство змушене залучати зовнішні позики. А від'ємне значення робочого капіталу оцінюється вкрай негативно.

4. Частка стабільних джерел фінансування (або коефіцієнт фінансової стійкості) демонструє розмір активів, профінансованих за рахунок власних коштів і довгострокових зобов'язань. Останні у фінансовому аналізі при визначенні фінансової стійкості навіть прирівнюються до власного капіталу.

5. Рентабельність операційної і всієї діяльності традиційно ілюструє рівень прибутковості підприємства, тобто міру перевищення доходів над витратами. Чим вищий рівень рентабельності, тим кращі можливості самофінансування. В час воєнного стану важливо утриматися принаймні на рівні беззбитковості, не увійти в зону збитків.

Як можемо зробити висновок, показники фінансового стану взаємопов'язані і взаємозалежні, і давати їм оцінку варто в комплексі.

Таблиця 3

**Показники фінансового стану великих і середніх підприємств
за видами економічної діяльності* (станом на 31 березня 2025 року)**

	Коефіцієнт автономії ВК/ВБ	Коефіцієнт загальної ліквідності ОА/ПЗ	Робочий капітал (ВК+ДЗ)– НОА, млн. грн	Частка стабіль- них джерел фінансування, % (ВК+ДЗ) : ВБ	Рентабель- ність опе- раційної діяльності, %, (за 2024 рік)	Рентабель- ність всієї діяльності, %, (за 2024 рік)
Всього	0,320	1,102	617 166	47,1	5,4	5,6
Сільське господарство і мисливство	0,208	0,913	–1 252	28,7	23,1	18,0
Промисловість, всього	0,295	1,010	31 275	42,3	7,2	3,0
– добувна промисловість	0,540	1,176	59 956	64,0	22,4	12,6
– переробна промисловість	0,259	1,150	242 325	36,4	7,9	4,0
– постачання електроенергії, газу, пари та конденсованого повітря	0,215	0,750	–255 785	38,6	3,0	–0,6
– водопостачання, каналізація та поводження з відходами	0,226	0,657	–15 223	49,7	–9,4	–5,9
Будівництво	0,115	1,049	9 557	19,1	2,3	–0,3
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт АТЗ та мотоциклів	0,156	1,246	444 662	30,5	27,2	14,5
Тимчасове розміщення і організація харчування	0,087	0,674	–5 698	41,2	5,1	0,0
Транспорт, складське господарство, поштова і кур'єрська діяльність	0,559	0,951	14 527	71,9	3,9	1,5

Джерело: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
види економічної діяльності подані вибірково

Як бачимо, коефіцієнт фінансової незалежності підприємств є низьким, лише підприємства транспорту, складського господарства і кур'єрської діяльності, а також добувної промисловості досягають теоретично рекомендованого його рівня ($>0,5$). Це означає, що в джерелах фінансування підприємств переважають позикові кошти. Це робить підприємства вразливими перед негативними зовнішніми факторами, ймовірність яких в період війни суттєво зростає. Найнижчі коефіцієнти фінансової незалежності в підприємств індустрії гостинності, торгівлі і будівництва.

Коефіцієнти поточної ліквідності також є низькими, особливо негативно оцінюємо їх в тих видах діяльності, де їхнє значення менше одиниці.

З точки зору фінансової стійкості і фінансової безпеки особливої уваги потребують підприємства тих видів економічної діяльності, де робочий капітал має від'ємне значення, – їм бракує стабільних джерел фінансування для забезпечення поточної операційної діяльності.

За невеликим винятком підприємства всіх видів економічної діяльності на четвертому році повномасштабної війни працюють прибутково. Особливо висока рентабельність спостерігається в сільському господарстві, добувній промисловості, торгівлі.

Загалом серед видів економічної діяльності, що наведені в таблиці 3, найгірші показники фінансового стану мають підприємства, що займаються тимчасовим розміщенням і організацією харчування.

Таблиця 4 демонструє показники по окремих підгалузях промисловості.

Таблиця 4

**Показники фінансового стану великих і середніх промислових підприємств
окремих видів діяльності (станом на 31 березня 2025 року)**

	Коефі- цієнт автоно- мії ВК/ВБ	Коефі- цієнт загальної ліквід- ності ОА/ПЗ	Робочий капітал (ВК+ДЗ)–НОА, млн. грн	Частка стабільних джерел фінансування, % (ВК+ДЗ) : ВБ	Рентабель- ність операційної діяльності, %, (за 2024 рік)	Рентабель- ність всієї діяльності, %, (за 2024 рік)
1	2	3	4	5	6	7
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	0,391	1,396	155680	50,0	6,9	3,3
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри	0,386	1,417	9387	42,2	5,3	3,7
Обробка деревини та виготовленн я виробів з деревини	0,208	0,724	–8789	51,5	7,8	1,9
Виробництво коксу та продуктів нафтопере робки	ВК < 0	0,942	–6374	11,1	7,8	3,7

1	2	3	4	5	6	7
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	ВК < 0	0,578	-86674	(ВК+ДЗ) < 0	5,2	-3,0
Виробництво фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	0,615	2,210	24736	70,1	16,2	11,3
Виробництво гумових і пластмасових виробів	0,281	1,288	24621	50,8	8,6	6,2
Металургійне виробництво	0,239	1,068	23996	30,4	3,9	0,8
Машинобудування	0,284	1,261	88529	0,343	13,5	9,1
Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж устаткування	0,315	1,210	7611	37,5	8,0	5,9

Джерело: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
види економічної діяльності подані вибірково

З точки зору фінансової автономії найгірша ситуація в тих видах економічної діяльності, де власний капітал має від'ємне значення. Підприємства фармацевтичної промисловості мають найвище значення коефіцієнта фінансової незалежності. В решті промислових підприємств цей коефіцієнт перебуває в межах 0,2–0,39, що свідчить про залежність від зовнішніх джерел фінансування. Цей чинник негативно впливає на фінансову безпеку, оскільки робить підприємства вразливими до негативних зовнішніх факторів.

З точки зору платоспроможності особливої уваги потребують ті підприємства, де коефіцієнт покриття менший одиниці, серед них – виробництво хімічних речовин і хімічної продукції. Високою платоспроможністю відрізняються лише підприємства фармацевтичної промисловості. Позитивно оцінюємо відносно високі показники рентабельності, виняток становлять лише підприємства хімічної промисловості.

Загалом по промисловості найгірші показники фінансового стану мають підприємства, що спеціалізуються на виробництві хімічних речовин і хімічної продукції, найкращі – фармацевтичні підприємства.

Для покращення фінансового стану та підтримання задовільного рівня фінансової безпеки підприємствам доцільно:

- враховуючи рентабельну роботу підприємств, частину прибутку стабільно відкладати в резерв (резервний фонд), що стане “подушкою безпеки” в складних періодах;

- ввести систему щотижневої аналітики: відстежувати не лише фінансові показники, а й метрики по кожному важливому для конкретного підприємства напрямку господарської діяльності;
- всіма можливими способами стимулювати попит, – це допоможе якщо не збільшувати, то принаймні не зменшувати виручку від реалізації, а за сприятливих обставин зростання виручки означатиме покращення показників оборотності ресурсів;
- розробити і задіяти систему управління людським капіталом, адже і господарські операції, і фінансові рішення, і забезпечення фінансової безпеки, – це все насамперед люди, їх кваліфікація, компетентність, ініціатива, гнучкість.

Негативно на фінансову безпеку впливають знищення і пошкодження активів підприємств внаслідок російських атак, оскільки це призводить до прямих фінансових втрат, порушення виробничих і логістичних процесів та зниження ринкової вартості бізнесу.. Тому підприємці, усвідомлюючи військові ризики, все більше уваги приділяють захисту своїх активів. Починаючи з 2024 року попит на страхування комерційної нерухомості демонструє зростання. Драйвером страхування виступає також фінансова підтримка банків, які разом із наданням на вигідних умовах кредитів підприємствам пропонують їм страховий захист завдяки колаборації зі страховиками. Наприклад, страхування майна підприємств від військових ризиків пропонував “Райффайзен Банк” спільно із провідними українськими страховими компаніями. Завдяки цьому український бізнес має можливість застрахувати нерухомість, обладнання та товари в обороті від наслідків військових дій. Такий підхід дає змогу підприємствам мінімізувати ризики інвестиційних проектів та зменшити ризики, пов’язані з втратами або пошкодженнями майна через військові дії.

Як було зазначено вище, найважливішою проблемою в час війни для підприємств є управління ліквідністю. В межах цієї діяльності підприємства традиційно залучали кредити на поповнення оборотних коштів. На початку повномасштабного вторгнення попит на кредитування оборотного капіталу в Україні різко впав – більшість підприємств зосередилися на виживанні, релокації бізнесу, відновленні ланцюгів постачання. Проте вже з другої половини 2022 року почалося поступове відновлення, зокрема завдяки державній програмі “Доступні кредити 5–7–9 %”. У 2023–2024 роках попит на кредити зростає, особливо з боку аграрного сектора, виробництва, логістики та ритейлу.

В межах згаданого вище дослідження 2023 року, питання щодо змін в умовах отримання підприємствами банківського кредиту, 3 % відповіли, що умови пом’якшилися, 18,9 %, – не змінилися, 23,3 % зазначили, що умови стали більш жорсткими, а 54,8 % не стикалися з отриманням кредитів. Таким чином, більшість підприємств в час війни, оцінюючи ризики і обмеживши програми розвитку, обережно ставляться до отримання кредитів. Цілком очікуване в умовах війни згорання банківського кредитування бізнесу на ринкових засадах було частково компенсовано за рахунок розширення державних цільових програм. Незважаючи на край обмежені власні можливості фінансової підтримки бізнесу в умовах війни держава розгорнула ряд нових програм та застосувала інноваційні інструменти підтримки бізнесу, зокрема малого, на основі цифрових технологій. Це дало змогу надіслати бізнесу точкові імпульси про те, що держава підтримує ділову ініціативу фінансово [12, с. 5].

Перспективи подальших досліджень

З метою зміцнення фінансової безпеки підприємств в умовах повномасштабної війни подальші дослідження будуть спрямовані на диференційований підхід до різних підприємств (за розміром, формою власності, секторами економіки) в питанні реагування на загрози і ризики, а саме – якими заходами забезпечити стійкий фінансовий стан і розвиток.

Висновки

Фінансова безпека оцінюється насамперед за показниками фінансового стану, який визначається результатами господарської діяльності. Інвестиційна та фінансова діяльність підприємств в час війни знижують свою активність, – непрямым свідченням цього є низький інтерес до банківських кредитів, навіть

попри державну підтримку. Пріоритетним завданням підприємств в час воєнного стану є управління ліквідністю, оскільки фінансові проблеми підприємств починаються із неспроможності відповідати за поточними зобов'язаннями і зростанням заборгованості. Попри прямі і непрямі втрати підприємств від війни, більшість з них вдалося уникнути кризового фінансового стану. Тому можна говорити про вичерпання “ефекту відскоку” від макроекономічного дна першого року повномасштабної війни. Коефіцієнти автономії підприємств всіх видів економічної діяльності є низькими, що є потенційною загрозою для їх фінансової безпеки, оскільки переважання зовнішніх джерел фінансування робить підприємства вразливими для зовнішніх загроз і небезпек. Коефіцієнти покриття в середньому близькі до одиниці, що в час війни є допустимим значенням. Загалом показники фінансового стану є нижчими за нормативне значення, однак навіть такий результат можна вважати цілком позитивним на фоні триваючої зовнішньої агресії, яка безуспішно прагне завдати нищівного удару по економічному розвитку України. Позитивно оцінюємо високі показники рентабельності – попри падіння виручки підприємствам вдається забезпечити прибуткову діяльність. Таким чином український бізнес продовжує адаптуватись до діяльності в умовах війни та за належного рівня менеджменту йому вдається забезпечити фінансову безпеку.

Список використаних джерел

1. Богдан Т. Двигун економіки глохне. Потрібен капітальний ремонт. *Дзеркало тижня*. 2025. 30 черв. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/dvihun-ekonomiki-hlokhne-potriben-kapitalnij-remont.html>
2. Варналій З. С., Бондаренко С. М. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення. *Економічний вісник університету*. 2025. Вип. 56. С. 13–18.
3. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000728%5F2
4. *Економічна безпека підприємства* : навч. посіб. / Г. В. Блакита та ін. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 304 с.
5. *Звіт про непрямі фінансові втрати економіки внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 липня 2024 року*. Вересень 2024 року. 130 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/30.09.24_Losses_Report-ua.pdf
6. Кірсанова В. В., Самсонова В. О. Фінансова діагностика в умовах воєнного стану. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. Серія “Економіка”. 2025. № 23. С. 89–95.
7. Корнелюк Р. Топ-1000 українських компаній за доходами у 2024 році. URL: <https://blog.youcontrol.market/top-1000-ukrayinskikh-kompanii-za-dokhodami-u-2024-rotsi/>
8. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1785>
9. Матвійчук В., Матушевський О. Формування фінансової безпеки суб’єкта господарювання в умовах воєнного стану. *Економіка і організація управління*. 2024. Вип. 2. С. 118–131.
10. Орлова О. М., Батюк Р. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств: виклики воєнного часу. *Економіка і суспільство*. 2024. Вип. 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4211>
11. *Результати дослідження стану та потреб бізнесу в умовах війни: Серпень 2023 р.* URL: <https://business.diia.gov.ua/analytics/research/stan-ta-potreby-biznesu-v-umovakh-viiny-rezultaty-doslidzhennia-v-serpni-2023-roku>
12. *Фінанси підприємств України під час війни та завдання їх повоєнного відновлення*: наук. доп. / за ред. В. В. Зимовця ; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогноз. НАН України”. Київ, 2023. 54 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/8/Finansy-pidpriemstv-Ukrainy-pid-chas-vijny.pdf>

References

1. Bohdan, T. (2025, June 30). Dvyhun ekonomiky hlokhne. Potriben kapitalnyi remont [The economic engine is stalling. A major overhaul is needed]. *Dzerkalo tyzhnia*. Retrieved from <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/dvihun-ekonomiki-hlokhne-potriben-kapitalnij-remont.html>
2. Varnalii, Z. S., & Bondarenko, S. M. (2025). Finansova bezpeka pidpriemstv Ukrainy v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia [Financial security of Ukrainian enterprises in the conditions of war and post-war reconstruction]. *Ekonomichniy visnyk universytetu*, 56, 13–18.
3. Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] (2nd ed.). Perun.
4. Blakyta, H. V., Sytnyk, H. V., Zubko, T. L., et al. (2021). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva* [Economic security of an enterprise]. Kyiv National University of Trade and Economics.

5. *Zvit pro nepriami finansovi vtraty ekonomiky vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy stanom na 1 lypnia 2024 roku* [Report on indirect financial losses of the economy as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of July 1, 2024]. (2024). Retrieved from https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/30.09.24_Losses_Report-ua.pdf
6. Kirsanova, V. V., & Samsonova, V. O. (2025). Finansova diahnostyka v umovakh voiennoho stanu [Financial diagnostics in the conditions of martial law]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Ekonomika"*, 23, 89–95.
7. Korneliuk, R. (2024). *Top-1000 ukrainskykh kompanii za dokhodamy u 2024 rotsi* [Top 1000 Ukrainian companies by revenue in 2024]. Retrieved from <https://blog.youcontrol.market/top-1000-ukrayinskikh-kompanii-za-dokhodami-u-2024-rotsi/>
8. Kostenko, Yu., Korolenko, O., & Huz, M. (2022). Analiz finansovoi stiiikosti pidpriemstva v umovakh voiennoho stanu [Analysis of financial stability of the enterprise in the conditions of martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 43. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1785>
9. Matviichuk, V., & Matushevskiy, O. (2024). Formuvannia finansovoi bezpeky subiekta hospodariuvannia v umovakh voiennoho stanu [Formation of financial security of an economic entity in the conditions of martial law]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, 2, 118–131.
10. Orlova, O. M., & Batiuk, R. B. (2024). Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv: vyklyky voiennoho chasu [Management of financial security of enterprises: Challenges of wartime]. *Ekonomika i suspilstvo*, 62. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4211>
11. Rezul'taty doslidzhennya stanu ta potreb biznesu v umovakh viyny: Serpen' 2023 roku [Results of the study of the state and needs of business in wartime conditions: August 2023]. (2023). Retrieved from <https://business.diia.gov.ua/analytics/research/stan-ta-potreby-biznesu-v-umovakh-viiny-rezultaty-doslidzhennia-v-serpni-2023-roku>
12. Zymovets, V. V. (Ed.). (2023). *Finansy pidpriemstv Ukrainy pid chas viiny ta zavdannia yikh povoiennoho vidnovlennia* [Finances of Ukrainian enterprises during the war and the tasks of their post-war reconstruction] (Scientific report). Retrieved from <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/8/Finansy-pidpriemstv-Ukrainy-pid-chas-viiny.pdf>

I. I. Pasinovich, G. V. Myskiv, V. M. Hutak

Lviv Polytechnic National University

Department of Management and International Business

COMPREHENSIVE ANALYSIS OF ENTERPRISES' FINANCIAL AND ECONOMIC CONDITION WITHIN THE FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT SYSTEM

© Pasinovich I. I., Myskiv G. V., Hutak V. M., 2025

This article emphasizes that financial security is a derivative of a company's financial condition, which in turn depends on the results of its business operations. The full-scale war has led to a decline in production levels across key economic sectors and a reduction in corporate revenues. Given that the war has created an operating environment with heightened threats and risks, it is crucial to ensure a financial condition that guarantees financial security. The article identifies the factors negatively affecting the financial condition and security of enterprises and provides recommendations for their improvement.

The study presents analytical data reflecting the financial consequences of the war on businesses in 2022 and quantifies the indirect losses incurred by core economic sectors. The authors calculated and analyzed key financial indicators for large and medium-sized enterprises across various economic activities, including the equity ratio, current liquidity ratio, working capital, and the share of stable funding sources. Operational and overall performance indicators were also examined, allowing for an assessment of potential threats to financial security. Considering that the normative values for financial indicators are relaxed during wartime, the financial condition of most enterprises can be considered satisfactory. However, the low equity ratio, which averages 0.32 across the economy and poses a significant threat to financial security, is a particular concern for companies in all industries. The best financial performance as of the first quarter of 2025 was demonstrated by enterprises in the processing industry, while the worst was seen in the temporary accommodation and food service sectors. Among large and medium-sized industrial enterprises, pharmaceutical manufacturers showed the strongest financial parameters, while chemical and chemical product manufacturers had the weakest. From the perspective of ensuring financial security, special attention is required for those enterprises whose financial indicators are significantly below normative levels.

Keywords: financial condition, financial security, liquidity, financial stability, profitability of activities.